

Рішення
разової спеціалізованої вченої ради PhD 16584
про присудження ступеня доктора філософії

Здобувач ступеня доктора філософії Ткачук Артем Миколайович, 1977 року народження, громадянин України, освіта вища, у червні У 2000 році закінчив Дніпропетровський національний університет імені Олеся Гончара, отримав диплом спеціаліста за спеціальністю «Металорізальні верстати та системи» та здобув кваліфікацію інженера-механіка. З 2018 року по 2022 рік навчався аспірантурі НТУ «Запорізька Політехніка» на заочній формі навчання, з 2022 року по 2026 рік продовжив навчання в аспірантурі НТУ «Дніпровська Політехніка» на денній формі за спеціальністю 051 «Економіка».

Разова спеціалізована вчена рада утворена рішенням Вченої ради Національного технічного університету «Дніпровська політехніка» МОН України, м. Дніпро від 10 липня 2026 року, протокол №19 у складі:

Голова ради:

1. Смесова Вікторія Леонідівна, д.е.н., професор, завідувач кафедри економічної теорії та міжнародних економічних відносин, Національний технічний університет «Дніпровська політехніка».

Рецензенти:

2. Макурін Андрій Андрійович, д.е.н., професор, професор кафедри міжнародних відносин і аудиту, Національний технічний університет «Дніпровська політехніка».

3. Ащеулова Олександра Миколаївна, к.е.н., доцент кафедри прикладної економіки, підприємництва та публічного управління, Національний технічний університет «Дніпровська політехніка».

Опоненти:

4. Кичко Ірина Іванівна, доктор економічних наук, професор, професор кафедри управління персоналом та бізнес-технологій, Національний університет «Чернігівська політехніка».

5. Ушенко Наталя Валентинівна, доктор економічних наук, професор, професор кафедри міжнародної економіки, Київський столичний університет імені Бориса Грінченка.

На засіданні «31» серпня 2026 року разова спеціалізована вчена рада прийняла рішення про присудження ступеня доктора філософії з галузі знань 05 Соціальні та поведінкові науки за спеціальністю 051 «Економіка» Ткачуку Артему Миколайовичу на підставі публічного захисту дисертації на тему «Трансформація структури зайнятості в національній економіці в умовах діджиталізації».

Дисертація виконувалася в Національному технічному університеті «Дніпровська політехніка» МОН України, м. Дніпро.

Наукові керівники:

– Пилипенко Юрій Іванович, доктор економічних наук, професор, професор кафедри економічної теорії та міжнародних економічних відносин, Національний технічний університет «Дніпровська політехніка» МОН України.

– Прушківська Емілія Василівна, доктор економічних наук, професор, професор кафедри виробничого та інвестиційного менеджменту Національного університету біоресурсів і природокористування України МОН України.

Дисертацію подано у вигляді спеціально підготовленого рукопису українською мовою.

Наукова новизна одержаних результатів полягає в розробці теоретичних положень та методичних підходів до дослідження трансформації структури зайнятості в національній економіці в умовах діджиталізації.

До важливих наукових результатів, які становлять наукову новизну дисертаційної роботи Ткачука Артема Миколайовича і підтверджують особистий внесок автора в розробку наукових досягнень, можна віднести наступні:

Вперше:

– розроблено інтегрований методичний підхід до оцінювання та прогнозування трансформації структури зайнятості в умовах діджиталізації, який базується на поєднанні когнітивного та нечіткого моделювання в межах єдиної діагностично-аналітично-прогностичної системи та передбачає послідовну реалізацію етапів ідентифікації чинників структурних змін, побудови когнітивної моделі причинно-наслідкових зв'язків, формування нечіткої моделі та сценарного прогнозування, що, на відміну від існуючих підходів, дозволяє враховувати багатофакторний характер трансформації структури зайнятості, моделювати альтернативні траєкторії її розвитку та формувати науково обґрунтовані рекомендації щодо стратегічного управління структурними змінами ринку праці в умовах цифровізації.

Удосконалено:

– категоріальний апарат теорії зайнятості шляхом уточнення змісту понять «структура зайнятості» та «трансформація структури зайнятості». На відміну від існуючих підходів, «структуру зайнятості» визначено як цілісну багаторівневу та багатовимірну систему, що інтегрує просторово-галузеві, професійно-кваліфікаційні, інституційні й організаційні параметри трудового потенціалу суспільства та функціонує як трансляційний механізм перенесення технологічних імпульсів постіндустріальної стадії розвитку економіки та процесів цифровізації у якісні характеристики людського капіталу, за рахунок чого забезпечується життєстійкість національної економіки в умовах екзогенних шоків і безпекових викликів; категорію «трансформація структури зайнятості» запропоновано розглядати як багатовимірний процес якісної перебудови взаємопов'язаних структурних компонентів сфери праці під впливом економічних, технологічних, інституційних, соціально-поведінкових, демографічних та безпекових чинників, результатом якого є формування нової моделі зайнятості в умовах цифрової економіки;

– теоретико-методичний підхід до оцінювання структурних змін зайнятості в умовах цифровізації, який, на відміну від існуючих, ґрунтується на поєднанні кількісного аналізу структурних параметрів зайнятості з оцінкою якісних змін у характері праці, професійно-кваліфікаційній структурі та вимогах до компетентностей працівників, що дозволило виявити закономірності

трансформації зайнятості під впливом цифрових технологій та обґрунтувати перехід до нової моделі використання трудового потенціалу в цифровій економіці;

– концептуальні положення щодо впливу цифровізації на трансформацію структури зайнятості, які, на відміну від існуючих, розкривають механізми впливу цифрових технологій та платформних моделей економічної діяльності на формування нових професій, поширення гнучких форм зайнятості, зміну професійно-кваліфікаційної структури робочої сили та зростання ролі безперервного розвитку людського капіталу, що дозволило поглибити розуміння закономірностей структурної модернізації ринку праці в умовах цифрової економіки;

Набуло подальшого розвитку:

– систематизація чинників трансформації структури зайнятості шляхом виокремлення економічних, соціально-поведінкових, демографічних, інституційних, технологічних, безпекових чинників і тих, що пов'язані з людським капіталом, з подальшим встановленням логіки їхньої взаємодії через відповідні механізми впливу на галузеву, професійну, кваліфікаційну, територіальну, інституційну й організаційну складові зайнятості. На цій основі сформовано концептуальну модель трансформації структури зайнятості в умовах цифрової економіки та обґрунтовано взаємозв'язок між структурними змінами ринку праці, розвитком людського капіталу і технологічною модернізацією економіки;

– методологічні підходи до сценарного прогнозування трансформації структури зайнятості в Україні в умовах діджиталізації на основі апарату нечіткої логіки, який, на відміну від описових сценарних методик, формує альтернативні траєкторії трансформації зайнятості як математично обґрунтовані конфігурації факторного простору, отримані шляхом варіювання вхідних параметрів нечіткої моделі з подальшою дефазифікацією результатів, що дає змогу інтерпретувати кожен сценарій не як ізольовану точку прогнозу, а як сферу факторного простору з якісно однорідною поведінкою системи в межах визначених порогових значень.

Здобувач має 14 наукових публікацій за темою дисертації, з них 1 стаття у виданні, що індексується в Scopus, 5 статей у наукових фахових виданнях України, внесених до міжнародних наукометричних баз, та 8 праць апробаційного характеру:

1. Prushkivska E.V., Pylypenko Y.I., Tkachuk A.M., Pylypenko H.M. Los V.O. Post-industrial transformations of society and their impact on the employment structure. *Naukovyi Visnyk Natsionalnoho Hirnychoho Universytetu*. 2025 (5), pp. 177–187. DOI: <https://doi.org/10.33271/nvngu/2025-5/177>. *Особистий внесок автора*: розроблено когнітивну модель трансформації зайнятості, яка візуалізує взаємозв'язки між основними факторами цифровізації та структурними змінами на ринку праці.

2. Прушківська Е. В., Ткачук А. М. Теоретичні основи визначення високотехнологічного сектору економіки та його розвитку. *Економічний простір*. 2019. (151). С. 5-15. DOI: <https://doi.org/10.32782/2224-6282/151-1>. *Особистий внесок автора*: проведено системний аналіз та виділено основні риси високих технологій, які не мають галузевої приналежності.

3. Прушківська Е. В., Ткачук А. М. Сутність та структура високотехнологічного сектору національної економіки. *Економічний вісник*. 2019. №2. С. 43-52. DOI: <https://doi.org/10.33271/ev/66.043>. *Особистий внесок автора*:

досліджено існуючі підходи та критерії визначення високотехнологічних галузей у різних країнах, виявлено, що найбільшого поширення у світі набув кількісний підхід ОЕСР.

4. Прушківська Е. В., Ткачук А. М. Четверта промислова революція та модифікація зайнятості в Україні. *Інноваційна економіка*. 2020. 5-6[84]. С. 13- 18. DOI: <https://doi.org/10.37332/2309-1533.2020.5-6.2>. *Особистий внесок автора*: проаналізовано структуру зайнятості на різних історичних етапах та розглянуто структуру ринку праці в Україні.

5. Ткачук А. М. Модифікація структури зайнятості: глобальні тенденції та національні особливості. *Бізнес-інформ*. 2023. №12. С. 223-230. DOI: <https://doi.org/10.32983/2222-4459-2023-12-223-230>.

6. Ткачук А. М. Цифрові технології як джерело сучасних трансформацій зайнятості населення. *Міжнародний науковий журнал «Грааль науки»*. 2025. №51. С. 330-338. DOI: <https://doi.org/10.36074/grail-ofscience.18.04.2025.040>.

7. Ткачук А. М. Розвиток високотехнологічного сектору економіки та його вплив на зайнятість / *Проблеми і тенденції розвитку сучасної економіки в умовах інтеграційних процесів*: теоретичні та практичні аспекти: IV Міжнародна науково-практична конференція. Херсон, Україна, 16-18 жовтня 2019. Херсон: ФОП Вишемирський В.С. 2019. С. 182–184.

8. Ткачук А. М. Еволюція розвитку високотехнологічного сектору економіки у світі / *Генерування інновацій інклюзивного розвитку: національний, регіональний, міжнародний вимір*: II Міжнародна науково-практична конференція. Запоріжжя, Україна, 16-17 жовтня 2019. Запоріжжя: НУ «Запорізька політехніка». 2019. С. 166 – 168.

9. Ткачук А. М. Виклики для України в умовах становлення ІНДУСТРІЇ 4.0 / *Інноваційний потенціал сучасної науки: Всеукраїнська науково-практична інтернет-конференція молодих вчених і здобувачів вищої освіти*. Кам'янець-Подільський, Україна, 19 червня 2020. Кам'янець-Подільський : Подільський державний аграрно-технічний університет. 2020. С. 124–126.

10. Прушківська Е. В., Ткачук А. М. Модифікація структури зайнятості в умовах глобальної пандемії Covid-19 / *Сучасні тенденції та суперечності розвитку світової економіки та міжнародного бізнесу*: Міжнародна науково-практична конференція. 29 вересня 2021, КНУ ім. Тараса Шевченка 2021. С. 97–100.

11. Ткачук А. М. Розвиток високотехнологічного сектору України в умовах євроінтеграції / *Генерування інновацій інклюзивного розвитку: національний, регіональний, міжнародний вимір*: III Міжнародна науково-практична конференція. 12-13 жовтня 2021, Запоріжжя. 2021. С. 143–145.

12. Ткачук А. М., Пилипенко Ю.І. Високотехнологічна продукції, як фактор конкурентоспроможності країни / *Особливості інтеграції країн в світовий економічний та політико-правовий простір*: Матеріали IX Міжнародної науково-практичної конференції. 18 листопада 2022 р. / За заг. ред. д.е.н., проф. О.В Булатової. Київ: МДУ. 2022. С.118–121.

13. Ткачук А. М., Пилипенко, Ю.І. Методика економіко-статистичного аналізу розвитку вітчизняного високотехнологічного сектору / *Актуальні проблеми економіки, обліку, фінансів та права: теорія і практика*: збірник тез доповідей

міжнародної науково-практичної конференції. Житомир, 16 грудня 2022 р. Житомир: ЦФЕНД. 2022. С. 8–9.

14. Пилипенко Ю.І., Ткачук А. М. Модифікація структури зайнятості як детермінант інклюзивного розвитку економіки / *Інклюзивний розвиток національної економіки: глобальні тенденції, можливості України та роль агропродовольчого сектору*: зб. матеріалів VII міжнар. наук.-практ. конф. 16- 17 листопада 2023 р. Київ: НУБіП України, 2023. С. 36–38.

У дискусії взяли участь голова, рецензенти та офіційні опоненти.

1. Голова ради:

Смєсова Вікторія Леонідівна, д.е.н., професор, завідувач кафедри економічної теорії та міжнародних економічних відносин, Національний технічний університет «Дніпровська політехніка». Без зауважень.

2. Рецензент: Макурін Андрій Андрійович, д.е.н., професор, професор кафедри міжнародних відносин і аудиту, Національний технічний університет «Дніпровська політехніка».

Позитивно оцінюючи наукові результати, отримані в дисертаційному дослідженні та їх практичне значення, варто вказати на окремі дискусійні моменти та висловити деякі зауваження:

1. У першому розділі дисертації автором проведено ґрунтовний аналіз еволюції наукових підходів до дослідження структури зайнятості та запропоновано власне бачення змісту цієї економічної категорії. Водночас окремі положення, присвячені класифікації теоретичних підходів і розмежуванню понять «зайнятість» та «структура зайнятості», доцільно було б доповнити більш детальним обґрунтуванням критеріїв, за якими здійснюється їх виокремлення. Зокрема, потребує додаткової аргументації віднесення окремих наукових концепцій до трансформаційного (цифрового) підходу та визначення його відмінностей від системного й багатовимірного підходів. Таке уточнення сприяло б посиленню методологічної чіткості дослідження та підвищило б рівень теоретичної аргументованості запропонованої автором класифікації.

2. Заслуговує на позитивну оцінку запропонована автором логіка взаємозв'язку чинників, механізмів впливу та структурних компонентів зайнятості (стр. 95). Водночас наведену концептуальну схему доцільно було б доповнити чіткішим обґрунтуванням характеру взаємозв'язків між окремими групами чинників та визначенням сили їхнього впливу на структурні зміни зайнятості. Робота значно б виграла, якщо було б більш детально розглянуто можливість практичного використання запропонованої моделі як основи для подальшого економіко-математичного моделювання.

3. У другому розділі дисертації автор ґрунтовно проаналізував вплив цифрових технологій на трансформацію професійної структури зайнятості та узагальнив основні тенденції цих процесів у вигляді авторської схеми. Водночас представлений матеріал доцільно було б доповнити кількісною оцінкою впливу окремих цифрових технологій на зміну професійної структури зайнятості в Україні, що посилює аргументованість зроблених висновків. Крім того, варто було б ширше висвітлити галузеві особливості трансформації зайнятості, оскільки

темпи цифровізації та автоматизації суттєво відрізняються між окремими секторами економіки.

4. У третьому розділі дисертації автором запропоновано оригінальний методичний підхід, заснований на поєднанні когнітивного моделювання та апарату нечіткої логіки, що безперечно є однією з найсильніших сторін дослідження. Водночас для посилення практичної цінності роботи доцільно було б доповнити методику результатами її валідації шляхом порівняння прогнозів, отриманих за запропонованою моделлю, з фактичними даними або результатами альтернативних методів прогнозування.

Незважаючи на висловлені зауваження, у цілому дисертаційна робота за своїм змістом, рівнем наукової новизни та практичною значимістю заслуговує позитивної оцінки.

Ткачук А.М., відповідь:

Щодо третього зауваження рецензента – погоджуємося з зауваженням, але варто зазначити, що другому розділі кількісна оцінка здійснювалася переважно на рівні секторів і високотехнологічних галузей. Окреме вимірювання впливу кожної цифрової технології потребувало б детальнішої мікрорівневої статистики, яка є обмеженою. Водночас галузеві відмінності частково враховані на прикладі ІТ, машинобудування, енергетики, біотехнологій і фінансових технологій.

Щодо четвертого зауваження рецензента хотів би зазначити, що повноцінна валідація прогнозних результатів шляхом їх порівняння з фактичними статистичними даними або результатами альтернативних методів прогнозування була обмежена відсутністю актуальних і повних статистичних даних щодо досліджуваних параметрів ринку праці в умовах воєнного стану. Зокрема, обмеженість та неповнота статистичних даних за 2022–2025 рр. не дозволяють сформувати репрезентативну фактичну базу для коректного ретроспективного зіставлення прогнозів. Водночас застосування альтернативних методів прогнозування, що потребують достатнього обсягу однорідних часових рядів, також було методологічно обмеженим. Тому запропонований підхід апробовано шляхом сценарного моделювання та аналізу отриманих прогнозних результатів за різних комбінацій значень визначальних факторів. Вважаємо, що розширена валідація на основі фактичних даних може бути перспективним напрямом подальших досліджень після відновлення повноцінного статистичного спостереження..

З іншими зауваженнями шановного рецензента Макуріна А.А. погоджуємося, приймаємо та вважаємо їх конструктивними для подальшого розвитку дослідження.

3. Рецензент: Ащеулова Олександра Миколаївна, к.е.н., доцент кафедри прикладної економіки, підприємництва та публічного управління, Національний технічний університет «Дніпровська політехніка».

Позитивно оцінюючи науковий рівень, новизну та практичне значення одержаних результатів, варто звернути увагу на окремі положення, що мають дискусійний характер:

1. У дисертації активно використовуються поняття «цифровізація», «діджиталізація» та «цифрова трансформація». Хоча їхній зміст загалом розкрито в контексті дослідження, подекуди зазначені терміни вживаються як близькі або взаємозамінні. На наш погляд, більш чітке методологічне розмежування цих категорій, а також пояснення вибору саме поняття «діджиталізація» у назві роботи посилює категоріальну визначеність дослідження (с. 18 – 20, с. 75, с. 92 – 93).

2. Значну аналітичну цінність має дослідження динаміки зайнятості у високотехнологічних галузях України за 2010 – 2025 рр. Водночас методику формування окремих показників за 2022 – 2025 рр., які поєднують дані різних джерел та оцінні значення в умовах обмеженої офіційної статистики, доцільно було б розкрити детальніше. Зокрема, потребують додаткового пояснення питання порівняння даних за територіальним охопленням, принципи виокремлення видів діяльності до високотехнологічного сектору та спосіб розрахунку частки зайнятих у відповідних галузях (с. 143 – 145).

3. Побудова когнітивної та нечіткої моделей передбачає використання експертно-аналітичних суджень під час визначення складу змінних та причинно-наслідкових зв'язків, функцій належності та бази правил. Проте у роботі недостатньо детально представлено процедуру формування експертної бази: критерії добору експертів, їх кількість і професійний профіль, метод узгодження оцінок та перевірку стійкості результатів до зміни експертних припущень. Розширення цього блоку підвищило б прозорість і відтворюваність запропонованого інструментарію (с. 161 – 166, с. 201 – 210).

4. Запропоновані сценарії трансформації структури зайнятості мають значний потенціал для формування державної політики. Разом з тим практичну спрямованість роботи можна було б посилити шляхом розроблення окремої матриці заходів для кожного сценарію із визначенням відповідальних суб'єктів, часових горизонтів, джерел ресурсного забезпечення та системи індикаторів результативності. Це спростило б перехід від результатів моделювання до конкретних управлінських рішень у сфері зайнятості, освіти та розвитку цифрових компетентностей (с. 221 – 227).

Висловлені зауваження мають дискусійний і рекомендаційний характер, не знижують загальної позитивної оцінки дисертаційної роботи та можуть бути враховані автором у подальших наукових дослідженнях.

Ткачук А.М., відповідь:

1. *Щодо першого зауваження рецензента.* Погоджуюся з необхідністю більш чіткого розмежування зазначених понять. У дослідженні цифровізація використовується переважно для позначення впровадження цифрових технологій, цифрова трансформація – для характеристики системних змін, що виникають унаслідок цього, а діджиталізація – як процес проникнення цифрових технологій в економічні та трудові відносини. Саме тому термін «діджиталізація» винесено в назву роботи, оскільки предметом дослідження є трансформація структури зайнятості під впливом цього процесу.

2. *Щодо другого зауваження рецензента* – погоджуємося з зауваженням, але варто зазначити, що наведені у роботі показники зайнятості у високотехнологічних галузях мають аналітико-оцінний характер і сформовані для виявлення загальних

тенденцій трансформації структури зайнятості. Виокремлення відповідних сегментів здійснювалося з урахуванням їх технологічної та цифрової інтенсивності, а частка зайнятих розраховувалася як відношення чисельності зайнятих у відповідному сегменті до загальної кількості зайнятого населення. Для 2022–2025 років, в умовах обмеженості офіційної статистики, використовувалися доступні статистичні дані та галузеві оцінки. При цьому забезпечувалася максимальне методологічне співставлення показників у часовій динаміці та враховувалися особливості територіального охоплення статистичних спостережень в умовах воєнного стану

Інші зауваження також вважаємо слушними та такими, що заслуговують на врахування.

4. Опоненти: Кичко Ірина Іванівна, доктор економічних наук, професор, професор кафедри управління персоналом та бізнес-технологій, Національний університет «Чернігівська політехніка».

Оцінюючи в цілому позитивно дисертацію Ткачука А.М., яка виконана на достатньому науковому рівні, слід висловити деякі зауваження, які відносяться до дискусійних питань та рекомендацій:

1. У першому розділі «Теоретико-методологічні основи дослідження структури зайнятості в національній економіці» (с. 28–96) автором досліджено теоретичні засади формування та розвитку структури зайнятості, узагальнено наукові підходи до трактування категорії «зайнятість» та її структурних характеристик, визначено концептуальні основи трансформації структури зайнятості в сучасних умовах. Доцільно було б ширше висвітлити сучасні зарубіжні концепції трансформації структури зайнятості та здійснити їх критичне порівняння з авторським підходом, доповнити дослідження міжнародним порівняльним аналізом структурних змін зайнятості у країнах Центральної та Східної Європи, що проходять цифрову трансформацію. Таке порівняння дозволило б визначити спільні та специфічні тенденції трансформації зайнятості, оцінити ступінь наближення України до європейських моделей ринку праці та обґрунтувати рекомендації з урахуванням міжнародного досвіду, що особливо актуально в умовах євроінтеграції.

2. У п.п. 2.1 «Цифрові технології як джерело сучасних трансформацій зайнятості населення» автор здійснив ґрунтовний аналіз впливу цифровізації на зайнятість. При цьому автором правильно зазначено, що «...сучасний етап розвитку також супроводжується переосмисленням підходів до управління, формуванням нових моделей бізнесу та взаємодії між державами. Зростає увага до сталого розвитку, впровадження цифрових технологій, розвитку людського капіталу та підтримка економічного зростання, що охоплює всі соціальні групи. ... Зазначені динамічні процеси зумовлюють зміни не тільки у структурі економіки, через появу нових технологій та форм економічної діяльності, але й у структурі зайнятості населення» (стор. 99–100). Однак з метою виявлення проблем трансформації зайнятості населення під впливом процесів цифровізації варто було виокремити їх посеред інших проблем (зміни обсягів виробництва, руйнування структури економіки, виробничої, торгової, логістичної інфраструктури у процесі впливу

наслідків війни в Україні), чинників за часовим, причинно-наслідковим критерієм, можливістю та дієвістю державного впливу. Також варто зауважити, що у роботі не повною мірою розкрито вплив безпекових чинників на довгострокову трансформацію структури зайнятості, хоча для України цей аспект є одним із визначальних. Нині саме війна істотно впливає на галузеву, територіальну та професійну структуру зайнятості через міграцію населення, релокацію підприємств, втрату трудового потенціалу та структурний дефіцит кадрів. Урахування цих чинників дало б змогу більш чітко відокремити ефекти цифровізації від наслідків безпекових ризиків і підвищило б достовірність висновків.

3. У другому розділі «Особливості формування структури зайнятості під впливом цифрових технологій» (с. 98-153) автором ґрунтовно проведено комплексний аналіз сучасних тенденцій трансформації структури зайнятості в Україні, визначено вплив цифрових технологій на галузеві, професійні та функціональні зміни у сфері зайнятості. Водночас, на нашу думку, аналіз доцільно було б поглибити шляхом більш детального розкриття причинно-наслідкових зв'язків між упровадженням цифрових технологій і змінами структури зайнятості, зокрема щодо виникнення нових форм зайнятості, витіснення окремих видів трудової діяльності, ризиків цифрового безробіття, що дозволило б комплексніше оцінити довгострокові наслідки цифровізації ринку праці.

4. Сформовані автором сценарії трансформації структури зайнятості залежно від інтенсивності діджиталізації, демографічних та економічних чинників мали б більш високу практичну цінність при конкретизації механізмів впровадження запропонованих рекомендацій у державну політику зайнятості з визначенням конкретних інструментів реалізації, відповідальних суб'єктів, очікуваних результатів тощо. 5. У роботі недостатньо висвітлено регіональні особливості трансформації структури зайнятості. Автору доцільно було здійснити аналіз регіональних особливостей зайнятості в Україні із зазначенням відмінностей (наприклад, між західними та східними областями), обґрунтуванням їх причин, зокрема різного ступеня впливу воєнних дій, переміщення населення та підприємств, руйнування інфраструктури й зміни структури регіональної економіки, що дало б змогу глибше розкрити предмет дослідження, виявити територіальні диспропорції та запропонувати більш диференційовані управлінські рішення.

Вказані дискусійні положення та рекомендації відображають власну наукову позицію офіційного опонента і не знижують загальної позитивної оцінки роботи.

Ткачук А. М., відповідь:

Щодо другого зауваження. Вважаємо це зауваження обґрунтованим, однак зазначимо, що в роботі трансформація структури зайнятості розглядається як результат сукупного впливу цифровізації та інших макроекономічних і соціально-економічних чинників, зокрема наслідків війни, міграційних процесів, релокації підприємств та змін попиту на робочу силу. Цифровізацію при цьому виокремлено як самостійний довгостроковий чинник структурних змін, тоді як безпекові фактори розглядаються як додатковий чинник, що суттєво посилює та прискорює окремі трансформаційні процеси.

Водночас погоджуємося, що більш чітке розмежування чинників за часовим, причинно-наслідковим критеріями та можливістю державного впливу, а також детальніше врахування безпекових ризиків, міграції, релокації підприємств і втрати трудового потенціалу дозволило б поглибити інтерпретацію отриманих результатів. Зазначені аспекти є важливим напрямом подальшого розвитку дослідження, особливо в контексті післявоєнної трансформації ринку праці України.

Щодо третього зауваження. Зауваження є слушним, водночас варто зазначити, що у другому розділі причинно-наслідкові зв'язки між цифровізацією та трансформацією структури зайнятості розглядаються через аналіз змін галузевої, професійної та функціональної структури зайнятості, а також появи нових форм організації праці та зміни вимог до трудових компетентностей. Питання витіснення окремих видів трудової діяльності та ризиків цифрового безробіття також враховуються як потенційні наслідки автоматизації та технологічної заміни трудових функцій. Водночас погоджуємося, що більш детальна систематизація причинно-наслідкових механізмів, зокрема взаємозв'язку між автоматизацією, створенням нових робочих місць, трансформацією професій та ризиками цифрового безробіття, дала б змогу поглибити оцінку довгострокових наслідків цифровізації.

З іншими зауваженнями шановного опонента погоджуємося і будемо враховувати в нашій подальшій науковій діяльності.

5. Опоненти: Ушенко Наталя Валентинівна, доктор економічних наук, професор, професор кафедри міжнародної економіки, Київський столичний університет імені Бориса Грінченка.

Наголошуючи на загальній позитивній оцінці, вважаю за доцільне і необхідне висловити зауваження та положення дискусійного характеру, обговорення яких покликане стимулювати наукову думку автора дисертації та учасників процедури її захисту на подальше продукування наукових положень щодо розвитку даного наукового напрямку:

1. Безумовною перевагою дисертації є комплексне дослідження структурних змін зайнятості під впливом діджиталізації, але водночас автор основну увагу приділяє аналізу технологічних і соціально-економічних факторів, тоді як інституційні механізми адаптації ринку праці до цифрових трансформацій соціально-трудова відносин (модернізація трудового законодавства, регулювання платформеної зайнятості, нові форми соціального страхування) не отримали належного розвитку в роботі.

2. Автор об'єктивно зазначає, що «структура зайнятості виконує функцію специфічного трансформаційно-трансляційного механізму, що забезпечує безперервне перенесення імпульсів розвитку між технологічним базисом та фінальними параметрами економічного зростання» (с. 72). Але при цьому слід визнати дискусійним представлена автором черговість у загальній архітектоніці національного господарства компонент «структура зайнятості» та «людського капіталу» (рис. 1.5, с. 73). Оскільки людський капітал та сфера зайнятості пов'язані між собою дуальним взаємозв'язком у процесі кругообігу та обміну (табл. 1.12), то вони на різних стадіях відтворення людського капіталу (формування, розвитку,

нагромадження, використання, відновлення) перебувають у змінній релевантності взаємодії, що доцільно врахувати у схемі запропонованої моделі.

3. Автор широко використовує міжнародні статистичні дані та результати зарубіжних досліджень (пп. 2.2–2.3), однак окремий порівняльний аналіз досвіду країн Європейського Союзу щодо адаптації ринку праці до цифрової трансформації міг би бути більш системним за рахунок оцінювання ефективності програм цифрового навчання, перекваліфікації працівників, розвитку концепції *lifelong learning* та активної політики зайнятості. Такий аналіз дозволив би більш переконливо обґрунтувати можливості адаптації відповідних практик до українських умов.

4. Автор переконливо обґрунтовує основні тенденції структурних змін зайнятості під впливом діджиталізації (розділ 2), однак поза межами детального аналізу залишаються окремі довгострокові соціально-економічні ефекти, зокрема вплив цифрової трансформації на якість зайнятості, масштаби соціальної нерівності, трансформацію системи соціального захисту та міжпоколінні відмінності на ринку праці. Водночас структурні зміни зайнятості мають виражений соціальний вимір, оскільки різні категорії населення неоднаково адаптуються до цифрових трансформацій. При цьому особливої уваги потребують питання інтеграції внутрішньо переміщених осіб, ветеранів, молоді та інших груп населення у нову структуру ринку праці. У перспективі післявоєнного відновлення саме ефективне залучення та розвиток трудового потенціалу населення значною мірою визначатимуть спроможність України забезпечити економічне зростання. Поглиблення цього напряму дослідження є перспективним для подальших наукових розвідок.

5. Практична спрямованість результатів дослідження у пп. 3.2–3.3 не викликають сумнівів, однак окремі рекомендації щодо державного регулювання трансформації структури зайнятості сформульовані на достатньо високому рівні узагальнення. Зокрема, більшої конкретизації потребують питання визначення відповідальних інституцій, механізмів фінансування запропонованих заходів, етапності їх реалізації та системи оцінювання ефективності запропонованих управлінських рішень щодо модернізації державної політики, яка враховує прогнозовані автором зміни структури зайнятості у перспективному періоді.

Зазначені зауваження мають рекомендаційний характер, не впливають на загальну наукову цінність дисертації та можуть бути враховані автором у подальшій науковій діяльності

Ткачук А. М., відповідь:

Щодо першого зауваження. Приймаємо це зауваження і хочемо пояснити позицію, якої дотримувалися у дослідженні.

Інституційні чинники у роботі враховано як окрему складову трансформації структури зайнятості та включено до логіки моделювання. Водночас детальне опрацювання трудового законодавства, регулювання платформної зайнятості та нових механізмів соціального страхування виходило за межі предмету дисертації й потребує окремого інституційного дослідження.

Щодо четвертого зауваження. Дякую за це зауваження, і хочу уточнити, що дослідження зосереджено передусім на структурній трансформації зайнятості в

національній економіці під впливом діджиталізації, тоді як питання якості зайнятості, соціальної нерівності, трансформації соціального захисту та міжпоколінних відмінностей не входили до основного предмету дослідження. Водночас у роботі враховано соціальний вимір цифрової трансформації через аналіз змін попиту на трудові ресурси, цифрових компетентностей та адаптації працівників до нових вимог ринку праці. Питання інтеграції внутрішньо переміщених осіб, ветеранів, молоді та інших вразливих груп у цифровізований ринок праці є важливим напрямом подальших досліджень, особливо в контексті післявоєнного відновлення України та необхідності ефективного використання її трудового потенціалу.

Щодо п'ятого зауваження. Дякую за можливість уточнити цей аспект роботи. Запропоновані рекомендації щодо державного регулювання трансформації структури зайнятості сформульовані на стратегічному рівні відповідно до предмету дослідження та його прогностного характеру. У роботі визначено основні напрями модернізації державної політики зайнятості з урахуванням прогнозованих структурних змін ринку праці, тоді як деталізація конкретних відповідальних інституцій, механізмів фінансування, етапів реалізації та системи оцінювання ефективності потребує окремого прикладного дослідження з урахуванням поточних інституційних та бюджетних можливостей держави. Водночас зазначені аспекти можуть бути використані як перспективний напрям подальшого розвитку запропонованих у роботі рекомендацій.

З рештою зауважень погоджуюся, вони окреслюють напрями подальшого поглиблення дослідження.

Результати відкритого голосування

«За» - 5.

«Проти» – немає.

Не голосували – немає.

На підставі відкритого голосування разова спеціалізована вчена рада присуджує Ткачуку Артему Миколайовичу ступінь доктора філософії з галузі знань 05 «Соціальні та поведінкові науки» за спеціальністю 051 «Економіка».

Голова

разової спеціалізованої вченої ради

Вікторія СМЕСОВА

національній економіці під впливом діджиталізації, тоді як питання якості зайнятості, соціальної нерівності, трансформації соціального захисту та міжпоколінних відмінностей не входили до основного предмету дослідження. Водночас у роботі враховано соціальний вимір цифрової трансформації через аналіз змін попиту на трудові ресурси, цифрових компетентностей та адаптації працівників до нових вимог ринку праці. Питання інтеграції внутрішньо переміщених осіб, ветеранів, молоді та інших вразливих груп у цифровізований ринок праці є важливим напрямом подальших досліджень, особливо в контексті післявоєнного відновлення України та необхідності ефективного використання її трудового потенціалу.

Щодо п'ятого зауваження. Дякую за можливість уточнити цей аспект роботи. Запропоновані рекомендації щодо державного регулювання трансформації структури зайнятості сформульовані на стратегічному рівні відповідно до предмету дослідження та його прогностичного характеру. У роботі визначено основні напрями модернізації державної політики зайнятості з урахуванням прогнозованих структурних змін ринку праці, тоді як деталізація конкретних відповідальних інституцій, механізмів фінансування, етапів реалізації та системи оцінювання ефективності потребує окремого прикладного дослідження з урахуванням поточних інституційних та бюджетних можливостей держави. Водночас зазначені аспекти можуть бути використані як перспективний напрям подальшого розвитку запропонованих у роботі рекомендацій.

З рештою зауважень погоджуюся, вони окреслюють напрями подальшого поглиблення дослідження.

Результати відкритого голосування

«За» - 5.

«Проти» – немає.

Не голосували – немає.

На підставі відкритого голосування разова спеціалізована вчена рада присуджує Ткачуку Артему Миколайовичу ступінь доктора філософії з галузі знань 05 «Соціальні та поведінкові науки» за спеціальністю 051 «Економіка».

Голова

разової спеціалізованої вченої ради

Вікторія СМЕСОВА